

филма. Разлози због којих се Радовић приклонио филму, као и они који су га одвели у трајно напуштање глуме, остају без објашњења. У расветљавању неких других биографских чињеница, међутим, значајна су настојања Марка Аврамовића да проникне у суштину његовог интересовања за филм, као подлоге за његово песничко и есејистичко стваралаштво.

Завршно поглавље сумира претходне закључке и подвлачи доследност Радовићеве песничке стратегије, јединствене у нашој новијој књижевности. Са ретком мером интерпретативне осетљивости и аналитичке прецизности, Аврамовић остаје пријемчив и јасан у свом излагању до краја, дајући изврстан приказ Радовићевог дела и у појединостима, и у целини. Преводачка поетика Борислава Радовића, која је остала ван оквира монографије *Сећање на изјубљени рај*, остаје задатак за будуће проучаваоце Радовићевог дела. Књига Марка Аврамовића представља прву целовиту студију о Бориславу Радовићу, која не само да систематизује досадашња сазнања него их критички преиспитује и проширује, постајући упориште за свако озбиљније тумачење Радовићевог дела.

Мр Сања П. ПЕРИЋ
Библиотека Матице српске
Универзитет у Новом Саду
Филозофски факултет
Одсек за српску књижевност
Докторске студије
sanjaperic3223@gmail.com

ЛУСИ, МЛАДОСТИ КОЈЕ НЕМА

Бојан Савић Остојић, *Луси*, Лагуна, Београд 2025

Док у рукама преврћем роман Бојана Савића Остојића, књигу боје болничке зелене униформе ишарану спајалицама, ослушкујем утиске који су остали након више од месец дана читања. Да ли због боје књиге, или због песама ЕКВ-а којима је густо проткан текст, преовлађује стара добра носталгија коју познаје сваки миленијалац када се присећа времена без мобилних телефона. У роману је очигледно присутна атмосфера из песама ЕКВ-а, а исповест главног јунака се може читати и као роман који се крије у стиховима овог југословенског бенда. Он ће сам рећи да је једном приликом написао причу о Екатарини, „замишљајући да се иза њихових песама крије непризната љубав између Милана и Маги”, док истовремено исписује своју причу о непризнатој љубави Зорана и Луси. Могућа прстенаста стурктура романа помаже осећају стегнутог и сапетог света београдских улица у земљи која се распада, док истовремено

видимо јунаке како лебде изнад тог света, не примећујући вртлог свакодневног живота у који ће се стрмоглавити када се растану и када младост прође. Музика бенда Екатарина Велика подсећа нас такође на снове које гајимо о непролазној младости, правди у свету и покретима отпора. Да још једном покушам да дочарам атмосферу – радња романа је таква да се стиче утисак да се све дешава у летње предвечерје из којег прети велики мрак распада Југославије и дугих година одраслог доба и незадрживог дивљања капитализма, чији ће последњи стадијум дефинитивно сломити и најчвршћу илузију из периода у ком смо живели ЕКВ. Данас, када само слушамо ЕКВ, можемо се заједно са главним јунаком присећати како смо пили пиво на студењаку, тумарали студентским домовима, пешачили градом, налазили скривене штекове за дружење без динара у цепу, ручали у студентским мензама и пили ракију на празан стомак (као он и Луси једном приликом, када му је први пут рекла да га воли). Међутим, ко је Луси? Приповедач се здушно труди да нам прикаже њихово пријатељство, њу каква је била, али и себе какав је био са њом, те ће рећи напослетку „недостаје ми да будем онакав какав сам био са Луси” (143). Прати нас утисак да о Луси заправо не знамо ништа иако је срећемо у различитим ситуацијама и расположењима. Она је свеприсутна, али као да осећамо да се неће задржати и слутимо да ће нестати када престане забава. Иако су Зоран и Луси неколико пута започињали љубавни однос, као истински љубавници и партнери нису се остварили због бојазни да ће све упропастити уколико буду водили љубав. Након скоро деценије дружења, приповедач прецизира „од 1999. до 2008” (17), Луси и Зоран (приповедач) престају да се друже. Они ће се срести још који пут, али даљина у њима ће бити непремостива. Схватајући да такве Луси више нема, Зоран се одлучује да систематизује, забележи, објасни, овековечи њу, каква је била, и себе какав је био са њом. Неколико пута ће посезати за разлозима свог писања, те једном приликом познаници говори: „планирам да се као писац посветим енигми њеног одсуства” (47) и „желим само да необавезно пречешљам оно чега се сећам о њој не бих ли, можда, схватио зашто је нема” (48). И можда баш овде дозивамо и Андрићеву новелу *Јелена, жена које нема*. Роман Бојана Савића Остојића *Луси* је рокенрол улична верзија Андрићевог мисаоног експеримента о пуноћи живота, есенцијалном соку и виталним бојама човековог кратког века између светлости и сенке. У оваквим приповестима као да се покушао задржати и развући онај „минут блаженства” о којем је приповедао Достојевски и са којим завршава своје *Беле ноћи*. Нужно је да беле ноћи буду прошлост и заувек похрањене у неповратном искуству да бисмо умели да их сагледамо и уградимо у свој сан о животу. И овде можемо одмах закључити да је Луси синегдоха младости. У овом музички веома богатом делу (на крају књиге се налази и списак песама из којих су презети одломци) једина песма која је прећутана јесте песма је Арсена

Дедића „О, младости”. Сусрет Зорана, Луси и њихових пријатеља, чије скициране портрете такође налазимо у роману, лако би могао да се претвори у последње кадрове филма Срђана Карановића *Јагоге у Њрлу*, које управо прати музика Арсена Дедића. Дакле, за чим чезне приповедач Зоран? Он чезне за младошћу која је прошла, која га је напустила, а ништа у аманет није оставила, осим сећања, записа, улица и места у граду која ће такође почети полако да нестају, као што сви знамо. Написаће „волели смо филмове у којима се ништа не догађа, који су посвећени само местима” (29), као да је и у самом њиховом дружењу постојала клица растанка услед којег престају догађања, а остају упражњена места, испражњена од њих, а крцата носталгијом. Ипак, ваљало би дати одговор на питање ко је Луси. Она је једна слободна девојка, неатрактивног изгледа, она се не шминка, има велики нос, мале груди, криве ноге, носи испране мајице, отвара пивске флаше зубима, у првим редовима је на блокадама факултета и улица, обилази гроб Милана Младеновића, она чита, пише поезију и не носи накит. Зашто имам утисак да сви познајемо једну такву девојку? Колико год детаљно и дуго да описује Луси, приповедач као да нешто скрива и не успевамо да је видимо као аутентичну особу (уз све проблеме које носи појам аутентичности). Могуће је да он намерно прећуткује све оно што заправо чини личност Луси, а разлочи за то могу бити различити. Стиче се чудан утисак да о Луси и након 155 страница овог романа заправо не знамо ништа, што је поново доводи у везу са Андрићевом Јеленом. С друге стране, вероватно је и то да ни сам приповедач никада није заиста упознао Луси. Пише он о филмовима које су гледали: „...презирали смо мистерије које су се завршавале рационалним образлагањем, презирали смо све што се одриче неизвесности” (29) и тако наслућује судбину њиховог односа која остаје мистериозна, неразрешена, прекинута. Луси ће се, по свему судећи, удати и ставити катанца на своју младалачку раскалашност и на оно што се често тумачи као слобода. Зоран неће моћи да одржи ниједну везу, као што му везе нису успевале ни када је Луси била у његовом животу. Сваки излазак из куће постаће једна шанса да је случајно сретне, па готово нећемо ни приметити кад се то заиста и деси. Сусрети пролазе трапаво, нелагодно и бивају само сенке онога што су некада били. То нам даје знак да Зорану никада и није недостајала Луси, каква јесте, него време које је она била и време њега прошлог. Грозничавим, сетним тоном приповедач покушава да сложи њихов однос у једну причу у којој смо неми слушаоци без прилике да поставимо питање и прокоментаришемо. Стичемо утисак да нам уз криглу пива (каже да је наставио да наручује пиво у кафићима из навике) непознат човек отвара душу као у Ремарковом роману *Ноћ у Луисабону*. Остаје питање да ли би нешто било другачије да су ипак храбро ступили у љубавни однос. Доста простора у роману је дато и анализи физичке и сексуалне привлачности која и јесте и није постојала. Након

неколико ситуација „на ивици” до сексуалног односа долази, међутим, тај чин није ојачао њихов однос, штавише, убрзо након тога они ће престати да се друже. Дуго је јунак уживао у тој „двосмисленој атмосфери која влада на пет центиметара од њеног тела” (87), а сећамо се да је након правог вођења љубави плакао. Такође, пише, „телесни табу који смо међусобно наметнули постао је неисцрпан извор узбуђења и гриже савести” (87), што се потпуно уклапа у мистериозне филмове али без логичног разјашњења, какве су и волели да гледају. Овде препознајемо страх од коначног одрастања, од дефинисања света, нас у свету и наших веза са светом и другим људима. То је бег од изласка из Кантове малолетности, бег од бљутавих обавеза одрасле особе и коначно прихватање досадног света ван песама ЕКВ-а и ракије на празан стомак. И зато напомиње како му је једном Луси поклонила Толстојево *Ускрснуће* али да га *никад није прочитао* (курзив Ј. З. С.). И на симболичком плану видимо да Зоран није спреман да прође кроз једну врсту преображења и да коначно изађе из пубертета, у којем га затичемо и десет година касније када нам прича ову причу. Такође, Луси му је поклонила роман Горана Петровића *Ајћлас описан небом*, који такође није прочитао, а за неко наредно читање остаје питање шта нам то говори. Када је приповедање овако сажето, навикли смо да ништа није случајно. Његов амбивалентан однос према Луси као љубавници, његово виђење ње као неатрактивне, али и опис Луси која се не шминка, не кинђури, носи испране мајице кратких рукава које заврће и слично, показује нам Луси као андрогину особу, са атрибутима и мушког и женског. Притом, она руши и стереотипе дамског понашања, отвара пивске флаше зубима, а једном је иза себе оставила неочишћену ве-це шољу: „од тог дана се ипак највише сећам да је за собом оставила неочишћену ве-це шољу” (11). Приликом физичког контакта, приповедач ће рећи да му је то деловало инцестуозно. И зашто је сматрао важним да напомене да никад није видео ниједну Лусину слику из детињства? И поново се враћамо на питање ко је Луси. Особа, време, осећај, звук, игра светлости, утвара из музике ЕКВ-а, фатаморгана београдских улица, да ли је Луси он сам? Његова друга половина, његова анима, да ли је Луси Зоран којег нема? На крају ових 155 страница ми схватамо да не знамо ни њено име, а причу отвара баш покушајем оцртавања идентитета (с чим у вези се мало ствари уопште и сећа):

Једном сам је назвао Луси више ни сам не знам због чега, рекао сам јој да ме ходањем подсећа на некакву „Lucile”, не сећам се шта је на то одговорила, у сваком случају надимак се није примио, али га никад нисам заборавио (9).

Још једна интересантна ствар у вези са забором (или бирањем да се не сећа) је и то да је често давао Луси да прочита неке његове песмице

и записе, али готово увек следи коментар да се не сећа шта је Луси рекла на то. Знамо да је њена омиљена песма од ЕКВ-а „Поред мене”, у којој је веома значајан стих „У сумрак твоје хладне руке”. Тишина нумера „Млад и радостан” јој никад није легла, а спомиње се и песма „Pass This On” бенда Knife, која носи вишеструке проблеме забрањене љубави, неизречених осећања, али и queer идентитета.

Луси, младости које нема – уздахнућемо на крају. Сећање на нешто што беше део нашег идентитета је ипак део идентитета, успомена на „чисто, добро осветљено место”, како је писао Хемингвеј у истоименој краткој причи. Ко сретне Луси, срешће је на бранику слободе. Луси, младости које нема, можда ћемо се срести када поново будемо били мачке, како је то рекла Софија Серано у филму Камерона Кроуа *Небо боје ваниле*.

Мср Јелена З. ЗЕЛЕНОВИЋ СТАНИЋ

Универзитет у Новом Саду

Филозофски факултет

Докторске студије

jelenazekazelenovic@gmail.com

ОДЈЕЦИ ПОСТ/ТРАНСХУМАНИЗМА У УМЕТНОСТИ

Пићања уметности у доба посп- и транспхуманизма, уредници Бојан Јовић, Тијана Тропин и Марко Теодорски, Институт за књижевност и уметност, Београд 2024

Појединачним и збирним књижевнонаучним прегнућима у домену дефинисања појмова постхуманизма и транспхуманизма (у том смислу истичу се зборник *Хуманизам, антихуманизам и поспхуманизам* у издању Матице српске, студија Милице Живковић *Огледа о поспхуманизму и књижевности*, дисертација и научни радови Јелице Вељовић или инструктивни текст Ирине Деретић у зборнику *Савремени човек и савремени свет* 2) придружује се рецентни, обимни зборник радова о одјецима пост- и транспхуманизма у разним областима уметничког деловања. Распоређени у седам целина и усмерени ка анализи поменутих идеја и њихових практичних импликација у књижевности, музици, филму, сликарству, монументалној уметности и савременим уметничким праксама, текстови теже да термилошки презицирају појмове пост- и транспхуманизма, одгонетну њихову природу и опсег дејства, евоцирају и/или критички разматрају ставове појединих теоретичара и херменеутички расветле начин на који се наведени термини обликују у конкретним уметничким делима.